

УДК 93/94

О. М. Василюшин*Українська академія друкарства***КИРИЛО ОСЬМАК: ДО ІСТОРІЇ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ
ЗА СОБОРНІСТЬ УКРАЇНИ (В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ
«ВИДАТНІ НАДДНІПРЯНЦІ І ГАЛИЧИНА»)**

На основі автобіографічних даних здійснено спробу аналізу ролі Галичини в житті Кирила Осьмака і навпаки — його впливу на розвиток та історію краю.

Президент, Центральна Рада, УГВР, заслання, ОУН, УПА, націоналісти

«Обставини тяжкі, зла навколо надміру. Проте незламно вірю, що правда переборе, хоч і з великими зусиллями!». Ці слова належать людині, про яку варто пам'ятати хоча б тому, що їй вдалося вижити! Пережити не одну особисту трагедію (втрату дітей та дружини), три арешти і 25 років ув'язнення та не скоритись долі...

Учасник національно-визвольної боротьби, президент Української Головної Визвольної Ради, член Центральної Ради, агроном, організатор кооперативів — Кирило Іванович Осьмак (псевдо — «Псельський», «Горянський») народився 27 квітня (9 травня) 1890 р. на Полтавщині в м. Шишаки Миргородського повіту. Батько, Осьмак Іван Юхимович, походив з міщан Курської губернії; мати, Власенко Тетяна Андріївна, козацького роду. Родина Осьмаків була багатодітною: наймолодший Кирило був п'ятою дитиною в сім'ї (страші брати — Гаврило, Олександр, Феодосій і Максим, а ще сестра Анна). Три дівчинки і два хлопчика, які народилися раніше, померли від епідемії тифу. Батько, будучи письменним (передплачував газети), прагнув дати освіту дітям. Тож Кирило після закінчення Шишацької народної школи навчався в повітовій школі у Миргороді (1902–1906 рр.), а потім — у Полтавському реальному училищі (1908–1910 рр.).

Вищу освіту здобув у Московському сільськогосподарському інституті (1910–1916 рр.). Студентську виробничу практику проходив на Волині (1911 р.), Катеринославщині (Дніпропетровська обл.) і Кубані (1912 р.), тоді знову на Волині (1913 р.) і в Сибіру (1914 р.). Відбуваючи практику, він вдосконалював не лише свої агрономічні знання, але й збирав народні сільськогосподарські терміни з живих уст. Цікаво, що молодий студент співпрацював з журналом «Украинская жизнь» (Москва), який редагував ще тоді маловідомий громадський діяч і публіцист Симон Петлюра, а також писав у часописі «Рілля» (Київ).

Кирило рано включився в революційну діяльність. Ще студентом серед своїх товаришів він поширював нелегальну літературу соціалістичного змісту, за що в 1911 р. був висланий в адміністративному порядку за межі Московської губернії (розпорядженням Московського градоначальника).

У квітні 1914 р. К. Осьмак вступив до Московського музично-драматичного гуртка «Кобзар», утвореного студентами-українцями, але через

початок Першої світової війни діяльної участі в ньому взяти не встиг. У липні 1915 р. він вимушено призупиняє своє навчання в інституті і вступає на службу у відділ допомоги біженцям, які постраждали від війни, при Всеросійському земському союзу (Земгорі). Як наслідок, був посланий на Південно-Західний фронт, де спочатку завідував харчовим пунктом у місті Збаражі, а потім — харчовим загоном у Скалаті і Збараською пекарнею (яку, до речі, сам і будував).

Саме тут, на Південно-Західному фронті, Кирило зустрів свою мабутню дружину — волинянку Марію Юркевич, — слухачку Санкт-Петербурзьких вищих Бестужевських жіночих курсів. Вона працювала завідуючою дитячими яслами для сиріт, чії батьки загинули на фронтах Першої світової війни. Молодята повінчалися в Києві в січні 1916 р., а в жовтні у них народився син Олег. Марія влаштувалася працювати вчителькою у Київській трудовій колонії, а Кирило, після закінчення інституту звільнився від служби в Земгорі і з кінця 1916 р. родина Осьмаків оселилася в Києві.

З початком Української національно-демократичної революції К. Осьмак активно включився в громадську роботу. Від працівників Київського губернського земства, де він працював спеціалістом зі свинарства, був делегований до складу Української Центральної ради в перший період її існування (до скликання Національного конгресу у квітні 1917 р.), коли вона складалася із представників громадських організацій і політичних партій. Пізніше працював секретарем організаційного комітету по скликанню Першого Всеукраїнського агрономічно-економічного з'їзду, а з грудня 1917 р. — у міністерстві земельних справ в уряді Центральної ради на посаді завідуючого видавничим відділом і брав активну участь у розробці аграрної політики Центральної ради [1].

Коли після урядового перевороту до влади в Україні прийшов гетьман Павло Скоропадський, Кирило Осьмак брав участь у триденному антигетьманському страйку, за що був звільнений з роботи.

Після цього працював у Всеукраїнському союзу земств, який очолював С. Петлюра, в Центральному сільськогосподарському кооперативному союзу (Централі), де завідував відділом селянського буряківництва, співпрацював з журналом «Сільський господар» та завідував редакцією журналу «Вістник громадської агрономії».

Коли до влади прийшла Директорія, знову відновлюється Міністерство землеробства й Осьмак займає свою колишню посаду. Та працювати там довелося недовго. З приходом денікінських військ Осьмак вступив до Центральної сільськогосподарської кооперативної спілки (Централ), де завідував відділом селянського будівництва і видавничим відділом. Тут він працював (з перервами) до 1923 р.

У квітні 1922 р. Кирила затверджують головою Термінологічного бюро Сільськогосподарського наукового комітету України, яке готувало до видання словник української сільськогосподарської термінології: організувавши мережу спецкорів (переважно з учнів та студентів), які займалися збиранням

термінів з народних уст, бюро класифікувало понад 40 тис. термінів. А на початку 1925 р. Осьмака запрошують до Інституту української наукової мови Всеукраїнської Академії наук (ВУАН), де, на посаді редактора відділу сільськогосподарської термінології, він продовжує розпочату справу.

6 березня 1928 р. Осьмака заарештували «за участь у контрреволюційній організації правих українських націоналістів у буряковій кооперації, що вела роботу по створенню української селянської партії, яка в майбутньому виступила б проти радянської влади» (агентурна справа «Трест»). Звинувачення були явно надуманими навіть з погляду радянського права. Отож прокурор Наркомату юстиції УСРР Крайній дійшов висновку, що складу злочину в їх діях немає і вирішив закрити справу. Проте колегія ОГПУ¹ 28 вересня 1928 р. вирішила по-своєму: чекісти визнали керівництво Бурякового союзу «соціально небезпечним елементом» і вислали К. Осьмака та ще двох осіб за межі України на три роки, заборонивши проживати в Москві, Ленінграді, Києві, Мінську, Одесі і Харкові.

Вибравши місцем осідку батьківщину батька, К. Осьмак у жовтні 1928 р. переїжджає у Курськ, де продовжує роботу над словником сільськогосподарської термінології. Однак його скромна особа стала предметом пильної уваги спочатку в ГПУ УСРР, а потім і в Москві, в ОГПУ. 18 листопада 1929 р. за підписом начальника Секретного відділу (СВ) ГПУ УСРР В. Горожанина і начальника другого відділення СВ Б. Козельського (головних «режисерів» процесу у справі «Спілки визволення України») був підготовлений «Меморандум про гр. Осьмака К. І.».

25 листопада 1929 р. В. Горожанин і начальник Секретно-оперативного управління ГПУ УСРР І. Леплевський надіслали спеціального листа до начальника Секретного відділу ОГПУ СРСР, в якому знову йшлося про Осьмака. Правда тепер вирішили не проводити Осьмака по справі «СВУ», а «поставити про нього питання на особливій нараді при Колегії ОГПУ і ув'язнити його в концтабір».

2 березня 1930 р. його з Курська перевозять до Москви. Жодні пояснення не допомогли і 23 березня 1930 р. Кирилові оголосили вирок — три роки концтабору з відбуттям в «Севлаге»². У таборі, в'язні якого будували залізницю Пінюг–Сиктивкар, Осьмак працював агрономом (влаштовував серед лісів теплиці, парники, городи). Згодом його перевели в управління таборів «Усть-Вымь» Комі АРСР, де він працював головним інженером таборів.

Наприкінці 1931 р. йому вдалося домогтися заміни табірною ув'язнення трьома роками адміністративної висилки. Начальство задовільнило його прохання залишитись у Сиктивкарі в Комі АРСР, де він згодом став керівником приміського господарства при Коміспоживачспілці.

¹ ОГПУ — объединенное государственное политическое управление при Совете Народных Комиссаров СССР, созданное в целях объединения усилий союзных республик в борьбе с политической и экономической контрреволюцией, шпионажем и бандитизмом.

² Севлаг — Северный исправительно-трудовой лагерь.

Наприкінці 1934 р. Кирило Осьмак з родиною (дружина, син Олег, та дві доньки — рідна Ляля і прийомна Валентина) виїхав до Московської області, де з 1935-го до літа 1936 року був директором овочевого радгоспу імені Ілліча в Солнечногорську, а згодом — директором зернорадгоспу імені Кагановича в Зарайську. Звільнений за скороченням штатів, він переїздить до села Катіно Горловського району Рязанської області і до січня 1938 р. працює в колгоспі агрономом [3].

У вересні 1936 р. від тифу помер син Олег, студент другого курсу Московського інституту шкіряної промисловості. Мати вкрай важко перенесла це горе, яке відбилосся на її психіці. Згодом, під пресом морального терору Марія Василівна двічі намагалася покінчити життя самогубством: чоловік двічі рятував її (вийняв із зашморгу та не дав отруїтись); лікував її у Рязанській психіатричній лікарні.

Та 29 січня 1938 р. Осьмак знову опинився за ґратами. Цього разу його обвинувачували в підготовці терористичного акту проти «вождя народів» і в антирадянській агітації проти майбутніх виборів до Верховної Ради СРСР. Всі ці «обвинувачення», ясна річ, не підтвердяться, будуть зняті і його звільнять у лютому 1940 року. Та відбудеться це занадто пізно [2].

Дізнавшись про арешт чоловіка, Марія Василівна повернеться з Рязані у Катіно. Після чергового допиту, на якому від неї вимагали, щоб свідчила проти чоловіка, вона не витримала і 11 листопада 1938 р. кинулася під маневровий паровоз на великій вузловій станції Кремльово.

Після короткого перебування на Чернігівщині, де він недовго працював завідуючим підсобним господарством в Ічнянському санаторії, в січні 1941 р. Осьмак повертається до Києва, де працює плановиком у місцевому цукротресті. Тут він вдруге одружився з Людмилою Устимівною Богдашевською. А в грудні 1941 р. у них народилася донька Наталя.

У жовтні 1941 року в Києві створилася Українська Національна Рада як національне представництво, яке за сприятливих обставин мало стати законодавчим державним органом. Очолив Раду професор Микола Величківський. Осьмак став членом цієї Ради, керівником відділу земельних справ, а також створив при Раді та очолив бюро кооперативного товариства «Сільський господар». Допомогавав продовольством українським підпільникам і членам похідних груп ОУН. Підтримував зв'язок з антифашистським українським підпіллям упродовж усієї окупації Києва.

З літа 1942 р. він був зв'язаний з бандерівським крилом ОУН — у липні офіційно вступає до ОУН(б) і бере псевдонім «Борис Олександрович». Осьмакові було доручено організувати і керувати пропагандистською роботою серед інтелігенції міста Києва, поширювати серед населення націоналістичну літературу (газети «За самостійну Україну», журнал «Ідея і чин», листівки тощо), створення серед членів Всеукраїнської сільсько-господарської кооперації осередків ОУН тощо.

Для того, щоб показати «справжнє лице» окупаційного режиму він пише хронікальну довідку про розправу нацистів над українським населенням у

Білій Церкві та Сквирі, листівку «Злочини німецьких загарбників на Україні», «До збройної боротьби» та інші матеріали, за авторство яких можна було поплатитися життям. Водночас Осьмак готує низку пропагандистських матеріалів, що розкривають природу комуністичного режиму: «Україна — колонія Москви», «Колектив як засіб поневолення українського селянства», «Покладаймося на власні сили» та інші. Ці матеріали великими тиражами розповсюджувалися в Києві та насамперед у Західній Україні. У травні 1942 р. пише декларацію «В єднанні сила нації», де закликає всі національно-патріотичні сили об'єднатися, пропонує створити загальнополітичну організацію «Спілка української державності», яка б керувала визвольною боротьбою.

Наприкінці вересня 1943 р. разом з дружиною і дворічною донькою Наталею Кирило приїхав до Львова (старша дочка залишилася в Житомирі, де працювала в земській управі, а нелегально — в сітці ОУН. Лариса зникла безслідно в одній з поїздок з підпільною літературою). За порадою друзів він влаштувався в один із Моршинський санаторіїв поправити здоров'я, підірване трьома арештами. Тут у Моршині він познайомився з письменником Іваном Багряним. Після закінчення курсу лікування 6 грудня 1943 р. Осьмак оселився в Стрию, де отримав посаду директора товариства «Сільський господар», яке мало широку мережу гуртків (313), що охоплювали 65 тис. господарств у Стрийському повіті.

Наприкінці 1943 р. він зустрівся з митрополитом Андреем Щептицьким і попросив благословення «на подальшу патріотичну діяльність». Саме там, на Святоюрській горі, почалися перші консультації з керівництвом ОУН(б) і УПА в особі Романа Шухевича про створення об'єднаного органу повсталого українського народу.

Посада директора «Сільського господаря» давала Осьмаку можливість безперешкодно пересуватись окупованим німцями Прикарпаття і займатися таємною діяльністю. Саме в цей час він виступає з лекціями на сільськогосподарські теми, пропагуючи ідеї українського націоналізму в селах Дуліби, Конюхів, Гірне, Комарів, Угерське, читає лекції у сільськогосподарській школі в Бережниці, виступає на з'їздах товариства в Ходорові та Стрию, проводить заняття для підготовки медсестер для УПА.

Зустрівшись з діячами ОУН та командуванням УПА, Осьмак включився в опрацювання документів, які мали лягти в основу нової організації — Української Головної Визвольної Ради (основоположні документи — «Універсал», «Платформа», «Устрій» — були опрацьовані Кирилом Осьмаком, Дарією Ребет, Мирославом Прокопом та іншими членами Ініціативного комітету). Здійснює поїздки в місця дислокації військових частин УПА в Журавно, Гошів, Долину, Перегінськ, Гребенів.

Ось, що напишуть про діяльність Осьмака в цей період співробітники МВД СРСР в одному зі службових документів 1953 р.: «...Під псевдонімом «Псельський» розгорнув оунівську роботу серед населення західних областей

України. Виступав з антирадянськими доповідями. Тоді ж ним було написано звернення до греко-католицького духовенства, в якому Осьмак закликав активізувати боротьбу з Радянською Армією, яка наступала. Разом з тим Осьмак брав участь в організації збройних сил УПА» [4].

10 червня 1944 р. відбулося засідання Ініціативного комітету УГВР, де затверджено назву організації — Українська головна визвольна рада. Основоположними документами стали вже згадані «Універсал», «Платформа», «Устрій» («Універсал» ще називався «Зверненням до українського народу»). 11–15 липня 1944 р. у лісі біля с. Лужок-Горішній Турківського району Дрогобицької області відбувся Великий збір УГВР, на якому представниками всіх націоналістичних організацій було вирішено створити для боротьби з радянською владою об'єднаний орган українських націоналістів — «УГВР»; затверджено «платформу» та «універсал» цього органу, обрано президію та Генеральний секретаріат — підпільний парламент та підпільний уряд України. Головою президії та президентом УГВР обрали Кирила Осьмака (псевда «Марко Горянський», «Гірняк»). «Наша мета — Українська Самостійна Соборна Держава на українських етнографічних землях. Наш шлях — революційно-визвольна боротьба проти всіх займанців і гнобителів українського народу. Будемо боротися за те, щоб Ти, Український Народе, був володарем на своїй землі. На вітвар цієї боротьби кладемо свою працю і своє життя». Це — слова присяги, яку склав Президент УГВР (який тепер отримав псевдо «Псельський») 15 липня 1944 р.

Кирило Осьмак оселився з сім'єю в селі Недільна Стрільківського району, де стояли чотири сотні УПА і штаб УПА–Захід. 25 липня біля станції Бусовисько відбулося перше засідання, на якому вирішили президента Кирила Осьмака залишити в Україні, а голову уряду Романа Шухевича та інших трьох членів УГВР відправити за кордон — представляти інтереси України перед іншими державами.

У середині серпня 1944 р. Кирило Осьмак відвіз дружину з донькою в село Гур'є Горішне. Відразу ж після цього сотні УПА вирушили в напрямку Турки. 3 серпня 1944 р. біля с. Орів на Сколівщині відбулася сутичка між відділами УПА та частинами Червоної армії. Кирило Осьмак був поранений, чимало його однодумців загинуло, але йому вдалося втекти. Переховувався в селі Дорожів Дублянського району Дрогобицької області, маючи документи на чуже ім'я.

Під час чергової чекістсько-каральної операції, 12 вересня, поряд з іншими мешканцями села енкаведисти схопили і немолодого високого чоловіка, що порався біля хати. При собі він мав довідку на ім'я Коваля Івана Пилиповича, уродженця міста Скалат Тернопільської області. Зважаючи на поранення осколком снаряда у спину, чекісти запідозрили його у причетності до «контрреволюційної націоналістичної організації ОУН» і заарештували на 48 годин. Однак 48-годинне затримання перетворилося на чотирирічне слідство. Знадобилося більше 230 допитів, очних ставок, притягнення до слідства

десятків свідків і «стукачів», щоб встановити справжнє ім'я підозрюваного. Майже три роки (з 13 вересня 1944 р. і аж до 25 серпня 1947 р.) Кирило Осьмак водив манівцями гебістів, цупко тримаючись версії: ніякий він не Осьмак, а Іван Пилипович Коваль, 1888 р. народження, з Тернопільщини.

Два з половиною роки він перебував під слідством ув'язнений у Дрогобицькій тюрмі (1944–1947). У січні 1947 р. його перевезли до Лук'янівської тюрми. Вийти з-за ґрат йому вже не судилося. Далі перебував у Владимирській тюрмі (1948–1960), де й загинув 16 травня 1960 р.

У серпні 1945 р. його справу скеровують на розгляд Особливої наради при МВД СРСР. 9 вересня 1946 р. Військовий прокурор військ МВД СРСР повертає її на дослідження. Його продовжують допитувати, влаштовують упізнання його свідками, які були допитані раніше. 15 січня 1947 р. його справа надходить до слідчої частини МГБ УРСР. Саме тоді встановлюють, що Коваль Іван Пилипович, за якого видавав себе Осьмак, уродженець села Цеблова Сокальського району Львівської області, навесні 1944 р. помер. У 1946–1947 р. були допитані свідки, які вказали, що Осьмак є одним з керівних діячів ОУН.

Для прискорення зізнань Осьмака на нього чинили тиск. Йому довелося пережити десятки нічних допитів, які тривали по 5-6 годин, безсонні ночі, побиття до втрати свідомості.

Протестуючи проти жахливих тортур, які, для прискорення зізнань, застосовували до ув'язненого (багатодинні нічні допити, побиття і наругу) Кирило оголосив голодування, яке тривало сім днів. Ось що він написав начальникові внутрішньої тюрми МГБ УРСР³: «20 серпня 1947 року оголошую голодування. В останні два тижні слідство застосувало до мене багато репресивних заходів (биття, позбавлення сну та ін.), що унеможливило моє існування, тому я змушений іти на надзвичайний засіб протесту аж до смерти через голодування». Зрештою його годували насильно. Окрім того, у камеру до Осьмака підсадили негласного співробітника МГБ, який систематично надавав звіти про поведінку, настрої, розмови Кирила Івановича (ці свідчення також збереглися). При цьому цей співкамерник всіляко «співчував», психологічно підштовхував Осьмака до того, щоб останній давав свідчення, «полегшував» власну долю.

У травні 1948 р. справу К. Осьмака передали на розгляд Особливої наради при МГБ СРСР, яка 10 липня 1948 р. «за участь в контрреволюційній банді українських націоналістів і активну керівну контрреволюційну націоналістичну діяльність» засудила його до 25 років ув'язнення. Рішення було оголошено 14 серпня 1948 р. 10 січня 1947 р. Осьмак був етапований з внутрішньої тюрми Управління МГБ Дрогобицької області до внутрішньої тюрми МГБ УРСР в Київ. З 19 червня 1948 р. його утримували в тюрмі № 1 Управління МВД Київської області, а після винесення вироку відправили до Владимирської тюрми.

³ МГБ — Министерство государственной безопасности.

Родина Осьмака, що жила в селі Підбуж Дрогобицької області, не мала жодної інформації про його долю. Лише в березні 1954 р. з Владимирського централу до доньки Наталії прийшов лист (згодом вона багато зробить для реабілітації і увічнення пам'яті свого батька, написавши книги «Дорога до батька» та «Кирило Осьмак — нескорений Президент УГВР»).

У 1955 р. співробітники КДБ допитали його дружину Л. Осьмак (Богдашевську).

Уже після смерті Й. Сталіна 5 березня 1953 р. очолюване Берією МВС СРСР вирішило остаточно ліквідувати націоналістичне підпілля в Україні шляхом насадження чекістської агентури в зарубіжних центрах ОУН та на території СРСР. Для припинення опору українців комуністичному режиму було вирішено використати імена українських патріотів, знаних в Україні і у світі, які знаходилися в руках радянських каральних органів. Для цього в червні 1953 р. у Москву з Володимирської тюрми привезли К. Осьмака, із Сибіру — сестер С. Бандери та митрополита Й. Сліпого, але ніхто з них не пішов на співробітництво з комуністичним режимом. Чекісти змушені були визнати, що «спроба переконати Осьмака в тому, що ОУН є найстрашнішим ворогом українського народу, не принесла позитивних результатів, а на зроблену йому пропозицію посприяти в боротьбі проти ОУН заявив, що він був і залишається ідейним українським націоналістом і радше готовий піти на смерть, ніж погодитися на участь в заходах, спрямованих проти ОУН та її діяльності». У результаті Осьмака відправили назад до тюрми і «запропонували УМВД Владимирської області організувати активну внутрішньокамерну агентурну розробку Осьмака», а також «орієнтувати МВД УРСР на встановлення й розробку родинних та організаційних зв'язків Осьмака, що знаходяться на Україні».

Перебуваючи у Владимирській тюрмі, Осьмак розпочав боротьбу за власну реабілітацію. Він прагнув спростувати приписувані йому обвинувачення та довести, що не заслуговує такої жорсткої кари. Та навіть у часи хрущовської «відлиги», система була безжальна до Осьмака. Ось датована 15 липня 1957 р. відповідь із Головної військової прокуратури СРСР за підписом помічника Головного військового прокурора, полковника юстиції Колобкова: «Прошу оголосити ув'язненому Осьмакові Кирилові Івановичу, що його заяви з ЦК КПРС і Президії Верховної Ради СРСР надійшли для розв'язання по суті в Головну військову прокуратуру. Заяви Осьмака К. І. розглянуті. Однак підстав для застосування до нього Указу Верховної Ради СРСР від 17 вересня 1955 року «Про амністію радянських громадян, які співпрацювали з окупантами в період Великої Вітчизняної війни» не знайдено.

У 1957 р. Кирило Іванович тяжко захворів, а 16 травня 1960 р. після 15 років, 8 місяців і 3 днів ув'язнення помер у Владимирському централі. Його поховали безіменним на міському цвинтарі у Володимирі під номером 5753.

У 1994 р. Кирило Осьмак був офіційно реабілітований Генеральною прокуратурою України («як безпідставно репресований у 1948 р.»), а на початку

1995 р. — і Прокуратурою Харківської області за свої арешти у 1928 і 1930 рр. А 1997 р. про нього було навіть знято фільм під назвою «Незалежний президент».

Лише 1 грудня 2004 р. Кирило Осьмак повернувся в Україну навіки. Панахиду за упокій душі відслужив Патріарх Київський Філарет у Володимирському соборі.

24 серпня 2007 р. в Шишаках було відкрито пам'ятний знак Кирилові Осьмаку. Та в ніч з 27 на 28 грудня 2007 р. цей пам'ятний знак було сплюндровано — вандали пошкодили меморіальну дошку з портретом К. Осьмака. 1 грудня 2007 р. на Байковому кладовищі у м. Києві (ділянка 49-а) відбулось освячення пам'ятника К. Осьмаку.

Рішенням сесії Шишацької селищної ради (від 11 лютого 2008 р.), частину вулиці Леніна в центрі селища Шишаки перейменовано на майдан Кирила Осьмака. А Дмитро Павличко присвятив борцю за волю поему «Кирило Осьмак», яка побачила світ 2009 р. у видавництві «Ярославів вал».

Багато поколінь боролися, страждали, терпіли тортури задля здобуття незалежності України. Та загинувши у боротьбі, вони назавжди залишилися героями в пам'яті народу. До таких належить і Кирило Осьмак — забутий Президент підпільної України.

1. Ревегук В. Я. Кирило Осьмак — президент Української Головної Визвольної Ради [Електронний ресурс] / В. Я. Ревегук. — Режим доступу : [www.URL: http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=7947](http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=7947). 2. Шаповал Ю. «... Був і залишається ідейним українським націоналістом». Повернення Кирила Осьмака / Ю. Шаповал // Воєнна історія. — 2008. — № 5(41). 3. Шаповал Ю. І. Кирило Осьмак: життя і доля / Ю. І. Шаповал // Літопис УПА. — Т. 26: Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. — Торонто–Львів : Літопис УПА, 2001. 4. Там само.

КИРИЛЛ ОСЬМАК: К ИСТОРИИ ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ БОРЬБЫ ЗА СОБОРНСТЬ УКРАИНЫ (В КОНТЕКСТЕ ИССЛЕДОВАНИЯ «ВЫДАЮЩИЕСЯ НАДДНЕПРЯНЦЫ И ГАЛИЧИНА»)

На основании автобиографических данных осуществлена попытка анализа роли Галичины в жизни Кирилла Осьмака и наоборот — его влияние на развитие и историю края.

KYRYLO OS'MAK: TO HISTORY OF LIBERATION COMPETITIONS FOR COLLEGIALLY OF UKRAINE (IN CONTEXT OF RESEARCH «PROMINENT NADDNIPRYANCI AND GALYCHINA»)

On the basis of autobiographic information the attempt of analysis of role of Galychyna is carried out in life of Kyrylo Os'maka and vice versa — to his influence on development and history of edge.

Стаття надійшла 08.12.11

УДК 007:304:070

М. М. Кулинич

Українська академія друкарства

**ВИДАВНИЧА ОЦІНКА НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЧАСОПISУ
«ВІСТНИК ДЛЯ РУСИНІВ АВСТРІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ»**

Аналізуються наукові публікації часопису «Вістник для русинів Австрійської держави». Особлива увага звертається на дослідження з міфології, етнографії, правознавства, та історії, зокрема «Стародавній Галич» І. Шараневича, «Історичні записки» Ф. Бродовича, «Історія церкви руської» М. Гарасевича тощо.

Часопис, галицькі русини, рецензування, наукові публікації, відгук

Не минав своєю увагою «Вістник для русинів Австрійської держави» (далі «Вістник...») наукових видань, які виходили впродовж 1848–1866 рр. і стосувалися здебільшого історії, освіти, культури та мови українського народу. У відгуках та рецензіях на них яскраво відчутна патріотична позиція, яку займала редакція часопису на чолі з Юліаном Вислобоцьким та Іваном Головацьким.

Про що б не писала постійна та нова автура «Вістника...», майже завжди проглядається проблема національного відродження. Ось, наприклад, деякі чеські вчені зосередили свої зусилля на дослідях топоніміки, яка є відгалуженням лексикології, що своєю чергою, становить одну з граней лінгвістики. Здавалося б, де там до таких тонкощів придивлятися підавстрійським русинам, які не могли дійти згоди, коли і як писати: «ніч» чи «нич»... Та ні, все-таки до чеської топоніміки мали інтерес. «Вістник...» повідомив, що у Празі видано «Топографічний словар», де містяться назви всіх населених пунктів у Чехах та Моравії. Такий словник здався б і нам, — запевняв дописувач, — бо народні назви часто перекирчують. «Сегорочний «Шематизм Перемишльський» зділав хороший в тім взгляді початок». Втім, уже 1848 р. один вищий урядник «Львівського откличного суду» «найстарніше опрацьований спис назв цілої Галичини приготовив» [1].

У «Вістнику...» ч. 58 від 26 жовтня (7 листопада) 1850 р. без підпису й без заголовку подано ґрунтовну інформацію про нові видання Ставропігійського інституту. Основне місце займають відомості про «Очерк старослов'янського баснословія» (або міфології) обсягом 105 сторінок. На думку автора публікації, тут містяться два головні розділи книжки: а) «О древніх слов'янських ідолах і божествах» і б) «О язичеськім слов'янськім богослуженні». Автор зазначений криптонімом «Я.Ф.Г.», тобто Яків Федорович Головацький.

Дописувач ретельно подав і прокоментував розділи публікації Я. Ф. Головацького, торкнувшись питань мовознавчих, релігійнознавчих, світоглядних, архітектурних.